

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MAMLAKATIMIZ YALPI ICHKI MAHSULOTIDAGI ULUSHI

Abdulxamidov Dilmurod Umarjon o'g'li

Email: dil9295a@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisimizda Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, unga keng iqtisodiy erkinlik berish bilan samaradorligini oshirishni takomillashtirishni haqida fikr yuritiladi. Bu maqsadga erishish uchun mamlakatimiz rahbari tomonidan bir qancha farmon va qarorlarning ishlab chiqilishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni samaradorlini oshirishga albatta xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, iqtisodiy ko'rsatkichlar, elektron tijorat, mulkdorlik, barqaror rivojlanish.

ДОЛЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ВАЛОВОМ ВНУТРЕННЕМ ПРОДУКТЕ НАШЕЙ СТРАНЫ

Аннотация: В данной диссертации рассматривается современный этап экономических реформ, реализуемых в нашей стране, направленных на развитие малого бизнеса и частного предпринимательства, предоставление ему широкой экономической свободы, повышение его эффективности. Для достижения этой цели разработка ряда указов и постановлений главы нашего государства, безусловно, послужит повышению эффективности малого бизнеса и частного предпринимательства.

Ключевые слова: Малый бизнес, экономические показатели, электронная коммерция, собственность, устойчивое развитие.

THE SHARE OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN THE GROSS DOMESTIC PRODUCT OF OUR COUNTRY

Annotation: This thesis discusses the current stage of economic reforms being implemented in our country, which aims to develop small business and private entrepreneurship, provide it with broad economic freedom, and increase its efficiency. To achieve this goal, the development of a number of decrees and resolutions by the head of our country will certainly serve to increase the efficiency of small business and private entrepreneurship.

Keywords: Small business, economic indicators, e-commerce, ownership, sustainable development.

KIRISH

Mustaqilik yillarida O'zbekistonda bozor iqtisodiyotining asosi bo'lgan xususiy mulk ustuvorligini mustahkamlaydigan barqaror qonunchilik bazasi yaratilganini qayd etish zarur. O'rta mulkdorlar sinfini shakllantirish, mamlakat iqtisodiyotini barqaror yuksaltirish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi darajasini oshirishning muhim omili bo'lgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish bo'yicha qulay ishbiarmonlik muhiti hamda ishonchli huquqiy kafolatlar yaratildi. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimovning mamlakatimizni 2014-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2015-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining majlisida so'zlagan ma'ruzasida ta'kidlaganidek, "kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni rag'batlantirish bo'yicha ko'rilgan choratadbirlar natijasida o'tgan yili 20 mingdan ziyod yangi kichik biznes subyektlari tashkil etildi, ularning umumiy soni esa 195-mingdan ziyodini tashkil etdi. Bu 2000-yilga nisbatan 2 barobar ko'pdir. Yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2000-yildan buyon 31 foizdan 56 foizga, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishda 12,9 foizdan 31,1 foizga o'sdi". 1 Yuqoridagi ko'rsatkichlardan ko'rinib turibdiki, ushbu soha mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda tobora salmoqli o'rin egallab bormoqda. Kichik va xususiy korxonalarnirig ijtimoiy-iqtisodiy o'sishini jadallashtirish muammolarini hal qilish iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida iqtisodiy boshqaruvni tubdan qayta ko'rish asosida amalga oshiriladi. Shunga muvofiq ravishda xoja'lik faoliyati jarayonida yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosa va tavsiyalarning ahamiyati ortadi. Iqtisodiyotdagi tarkibiy islohotlar natijasida tadbirkorlik mehnat unumdorligining o'sishi, mehnat mazmunidagi chuqur o'zgarishlar, qo'l mehnati tarqalgan sohalarning sezilarli kamayishi va inson omiliga yangicha yondashuv masalalari bilan bog'liq bo'lgan mehnatga haq to'lash tizimini tadqiq etish, ayniqsa, muhimdir. Modernizasiyalashtirish jarayonini ishlab chiqarishga joriy qilish natijasida ishchi xodimlarning ilmiy va kasbiy tayyorgarligi, ularning mehnat va ijtimoiy faolligiga bo'lgan talablar keskin ortadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida turli ukladligi korxonalarning raqobatga dosh berishi, korxonalarda personal mehnatni tashkil etish va haq to'lash tizimini takomillashtirish, mehnatni ilmiy asosda tashkil etishning muhim yo'nalishi sifatida mehnat unumdorligi va samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqsadlarni kichik va xususiy korxonalarda personallar mehnatini tashkil etish, uning samaradorligini oshirish kompleks tadqiq qilishning alohida dolzarbligini ifodalaydi. Mazkur tadqiqot ishi mavzusini tanlashga turtki bo'ldi.

Shundan kelib chiqib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish respublikamizda keng ko'lamli islohotlar va modernizasiya yo'lini izchil davom ettirishda asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Bunda, ayniqsa qishloq

xo'jaligiga berilayotgan e'tiborni misol keltirishimiz mumkin. Tadbirkorlarning muayyan mahsulotlarni ishlab chiqarish, ish bajarish xizmat ko'rsatish bo'yicha faoliyati tadbirkorlik faoliyatini tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik va tadbirkorlar faoliyatining kafolatlari to'g'risida"gi qonunida ta'riflanishicha "Tadbirkorlik faoliyati (tadbirkorlik) – tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat". Tadbirkorlik faoliyati asosida bir qator shart va talablar mavjud bo'ladi.

Birinchidan, tadbirkor Tovar va xizmatlar ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish omillarini birlashtiradi va "kotalizator" vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, biznesni yuritish jarayonida u mustaqil qarorlar qabul qilishdek qiyin bir vazifani zimmasiga oladi.

Uchinchidan tadbirkor – tashkilotchi shaxs bo'lib yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy qilib, yangi mahsulotlar ishlab chiqarishga intiladi.

To'rtinchidan, tadbirkor – tavakkal qilishdan qo'rqmaydigan insondir. U nafaqat o'z mol – mulkini, vaqti, mehnati bilan, Balki o'z sheriklari, hisadorlari qo'shgan mablag'lar bilan ham tavakkal qilishga boradi.

Tadbirkorlik faoliyati to'g'risida yuqorida keltirilgan turli xil fikr va yondoshuvlarni umumlashtirgan holda, qisqa qilib quyidagicha ta'rif berish mumkin: tadbirkorlik faoliyati – shakli va sohasidan qat'iy nazar, foyda olish va undan samarali foydalanish maqsadiga qaratilgan iqtisodiy faoliyatdir. Tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirilishida quyidagi bir qator qoidalarga rioya etishni talab qilinadi:

- Tadbirkorning xo'jalik yuritish bo'yicha huquq va erkinliklariga ega bo'lishi;
- Tadbirkorlik faoliyati mulkdorning o'zi tomonidan ham, uning mol mulki asosida ish yurutuvchi subyekt tomonidan ham amalga oshirishi mumkinligi;
- Xo'jalik yuritish erkinligini ta'minlovchi qulay iqtisodiy muhit va ijtimoiy – siyosiy sharoitning mavjud bo'lishi;
- Mukchilik va o'zlashtirishning turli – tuman shakllari va turlarining mavjudligi;
- Tadbirkorning maxsus bilimga, ma'lumot va malakaviy tayyorgarlikga ega bo'lishi.

Tadbirkorlik faoliyatining turli shakllari xilma-xil bo'lib, ular orasida o'zining xo'jalik yuritish ko'lamini cheklangani bilan ajratib turuvchi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat ijtimoiy – iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va amaliyoti bu soha tomonidan amalga oshiriluvchi vazifalar orqali namoyon bo'ladi.

Bunday vazifalarning turli – tumanligi esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining jahondagi barcha mamlakatlar uchun ham, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan alohida bir mamlakat uchun ham qandaydir darajada ahamiyat kasb etishidan darak beradi. Prezidentimiz bu borada konstitutsiyamizning 18 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasida quyidagilarni takidlagan edi: “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning izchil rivojlanib borishi ta'minlash orqali biz mamlakatimizda jamiyatimizning ijtimoiy-siyosiy tayanchi va poydevori bo'lgan o'rta sinfnining shakllanishiga va uning tobora mustahkam bo'lib borishiga erishmoqdamiz”. Barchamizga ayonki, aynan ana shu ijtimoiy qatlam – ya'ni o'rta sinf yurtimizda amalga oshirayotgan islohotlarimizni yanada chuqurlashtirishimizdan, mamlakatimizning izchil va barqaror rivojlanishidan eng ko'p mafaaddordir. Shu bois kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bugungi kunda jamiyatimizdagi ijtimoiy va siyosiy barqarorlikning kafolati va tayanchiga, yurtimizning taraqqiyot yo'lidan faol harakatlantiradigan kuchga aylanib bormoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi ahamiyati to'g'risida so'z yuritilganda, eng avvalo, uning istemol bozoridagi muvozanatni ta'minlash vazifasini ta'kidlash lozim. Uzoq yillik sobiq rejali iqtisodiyot tajribasidan ma'lumki, o'ta darajada yiriklashgan ishlab chiqarish ehtiyojlar va talab tuzilishidagi o'zgarishlarga qiyin moslashuvchan, harakatchanlik borasida o'ta sust hisoblanadi.

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida qishloq xo'jaligida chuqur tarkibiy islohotlar o'tkazilib, sohada bozor munosabatlarini shakllantirish, mulkchilikning nodavlat shakliga o'tish, mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish, dehqon va fermer xo'jaliklari faoliyatini yo'lga qo'yish kabi muhim masalalarni hal etishga katta e'tibor berildi. Bugungi kunda fermerlik farakati jadal rivojlanib, dehqonchilikda: g'allachilik, paxtachilik, sholikorlik, meva-savzavotchilik hamda chorvachilikda: qoramolchilik, qo'ychilik, qorako'lchilik, parrandachilik, asalarichilik, baliqchilik yo'nalishlarida hamda mahsulotlarni qayta ishlash sohalarida faoliyat ko'rsatayotgan ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklari rivojlanib bormoqda.

Iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va liberallashtirishga yo'naltirilgan makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish bo'yicha institutsional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish, xususiy mulk huquqini himoya qilish va uning ustuvor mavqeini yanada kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag'batlantirish, hududlar, tuman va shaharlarni kompleks va mutanosib holda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiy ettirish.

XULOSA

Hozirgi paytda ushbu soha nafaqat iqtisodiyotning o'sish sur'atlarini jadallashtirishda, balki mamlakatimiz uchun nihoyatda muhim bo'lgan bandlik va

aholi daromadlarini oshirish masalalarini hal etishda ham etakchi o'rin tutmoqda. Shu sababli, kichik biznes sub'ektlari faoliyatini o'rganish va sohada mavjud muammolarni echish yo'llarini tadqiq qilish va ularning samaradorligini oshirish muhim hisoblanadi.

REFERENCES

1. Шадиева, Г. (2021). Инновацион иқтисодиёт шароитида тадбиркорликни ривожлантиришнинг айрим назарий жиҳатлари. Иқтисодиёт ва таълим, (4), 210- 215.
2. SHADIYEVA, G. (2020). Social and economic concept of “Family economy”, its development and conceptual ways to raise welfare. ЭКОНОМИКА, (9), 168-176.
3. Mardievna, S. G., & Boltaevna, S. F. (2021). The role of public-private partnerships in attracting investment projects in the transport sector. Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol, 27(6).
4. Кушников Е.И., Хаджинов Л.В. Некоторые аспекты оценки влияния образования на экономический рост // Вопросы инновационной экономики. – 2022. – Том 12. – № 1. – С. 535-550.
5. Abdikarimov, I. (2024). Innovatsion iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimi rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari. Iqtisodiyot va ta'lim, 25(2), 264-269.
6. Sherov, A. (2019). Reforms in the system of higher education and their impact on financial